

Nr 198

Av herr Helén m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning
om anslag till Bidrag till Länkrörelsen m. m.

(Lika lydande med motion nr 229 i Andra kammaren)

Sammanfattning

I dag finns i Stockholm och andra större städer människor som själva betraktar sig som »utslagna». De är bostadslösa, ofta kroniskt sjuka eller svårt alkoholskadade människor, som samhällets sociala vård bara i liten utsträckning kunnat stödja med annat än ekonomiska bidrag och med sovplatser på härbärgen och ungarshotell. Få av dem har kunnat hjälpas till en stadigvarande människovärdig tillvaro.

Denna motion tar upp dessa människors katastrofala situation. Vi konstaterar att trots stora insatser från samhällets sida synes denna grupp växa samtidigt som den alltmer isoleras. I motionen diskuteras målsättningar för samhällets stöd till dessa grupper och åtgärder vilka kan minska riskerna för individuella sociala sammanbrott. Bland de senare kan nämnas en bostadspolitik, som ger »de utstötta» möjlighet till normalt boende, och socialvårdens inriktning på en intensiv personlig vård, som för dessa människor kan vara en ersättning för deras egen slungemenskap.

Vi konstaterar att ett mycket värdefullt arbete bland dessa människor utförs av frivilliga religiösa och ideella organisationer, ofta med mycket goda resultat, med metoder där de som hjälper och de som blir hjälpta upplever sig som en enda »in-grupp», ej som »vi » och »de». Dessa organisationer har dock otillräckliga resurser och bör kunna få ett bättre stöd från samhället. Vi föreslår att anslaget till Länkrörelsen m. m. ökas med 500 000 kr., så att vid sidan av länkrörelser och organisationer för hjälp åt läkemedelsmissbrukare anslag kan utgå även till ideella och religiösa organisationer som bedriver gemenskapsfrämjande gruppverksamhet av här avsedd art. Socialstyrelsen bör från detta anslag kunna ge bidrag till dessa organisationer för nämnda ändamål.

I första hand i de stora städerna finns tusentals människor som kan betraktas som »utstötta». (Många av dem talar om sig själva som »utslagna».) De har i nästan samtliga fall en tragisk bakgrund med trista familjebihang till riksdagens protokoll 1970. 3 saml. Nr 198—211

förhållanden. Många av dem saknar bostad, många är svårt alkoholiserade, andra är läkemedelsmissbrukare och nästan alla är på ett eller annat sätt så sjuka att de behöver omedelbar sjukvård. Större delen av »de utstötta», kanske med undantag av läkemedelsmissbrukarna, har kommit till storstäderna huvudsakligen från landsbygden. Det rör sig om en grupp, visserligen inte så stor, där socialvården inte lyckats, men en grupp som blivit oförmögen att leva ett normalt liv.

Vi har i Sverige hunnit tämligen långt med att förverkliga välfärdsidealet, men denna utbyggnad är inte färdig. Samhället förändras snabbt, och nya behov uppstår lika snabbt. Men »de utstötta» har inte fått del av framstegen så att de i ökad omfattning rehabiliterats. Gruppen synes tendera att bli större samtidigt som klyftorna till övriga samhällsgrupper ökar. Det gäller människor som av olika skäl inte kunnat motsvara samhällets »krav», som inte kunnat hänga med i konkurrensen. De betar sig på sätt som avviker från vad som anses »normalt». Alkohol- och narkotikamissbruk, social missanpassning i form av kriminalitet och andra beteendestörningar diskuteras ofta som sinsemellan oberoende problem men kan ha likartade orsaker och skapar i princip samma vårdefterfrågan. Även om dessa människors missanpassning kommer till uttryck på olika sätt, finns det gemensamma drag. Deras normer och levnadsregler skiljer sig från samhällets vedertagna. De skapar sina egna normsystem. Narkotikamissbrukare utvecklar ofta en särskild levnadsfilosofi. Dessa grupper isoleras i stor utsträckning från kontakt med människor i allmänhet. Även om de själva ofta har stort kontaktbehov, skräms de av omgivningens konventionella och ordentliga beteende och hänvisas till varandra. Problemen upprepas ofta i nästa generation. I vissa fall kan det vara fråga om biologiskt arv, men oftast rör det sig avgjort om »socialt arv». Barnen i problemfamiljerna har en dålig utgångspunkt för ett anpassat liv. Även om många av egen kraft eller med samhällets hjälp lyckas klara sig bort från misären finns det åtskilliga som inte lyckas. Trots samhällets allt större insatser finns det en som det vill synas växande grupp, som hamnar på samhällets botten. Restklientelet, »de utstötta» eller »de utslagna», finns som ett bevis på att den svenska socialpolitiken varit otillräcklig.

Det är givetvis svårt att försöka klargöra anledningarna till att människor hamnar i denna nödsituation. Den sociala forskningen är inte särskilt omfattande. Att de sociala åtgärderna inte alltid passerat för de särskilda problem som här uppstått är tydligt. Klart är väl emellertid att inflyttningen till städerna och bristen på bostäder och lämpligt arbete varit bidragande orsaker och att de snabba förändringarna av normer och värderingar skapat problem inom familjebildningarna.

Det väsentliga är att bromsa tillförseln till slummen, annars arbetar man alltid förgäves. Medel till detta torde främst vara arbetsvård, yrkesvägledning och utbildning. När människor råkar i svårigheter, som de inte har någon

ekonomisk buffert mot, gäller det att omedelbart sätta in allsidiga hjälpåtgärder.

Genom direkta individuella ingripanden (kriminalvård, socialvård etc.) söker man rehabilitera de människor det här gäller och därmed återanpassa dem till samhället. Vår socialvård har i stort sett arbetat efter denna linje. Denna metod har varit tillräcklig för det stora flertalet av vårdbehövande men har ibland misslyckats. Restklientelet, som lever i misär, är ett bevis på detta. Det har varit ur stånd att utnyttja det sociala trygghetssystemet *eller* — det sociala trygghetssystemet har inte passat för det. Socialvården har alltför ofta utgått från enbart rent materiella behov; bidrag har utgått, men behovet av mänsklig kontakt och samvaro, framgång, stimulerande upplevelser, som är så viktigt för alla, har man inte kunnat erbjuda. Man måste i större utsträckning ta hänsyn till att dessa problemgrupper inte alltid kan handskas med de pengar man delar ut och att alla inte vill och kan arbeta och har initiativkraft. Anpassningssvårigheterna tar sig ju ofta just uttryck i dålig arbetsvilja och dålig uthållighet. Svårigheterna blir större då vårdpersonalen, läkare, kuratorer, socialarbetare, ibland har svårt att komma i kontakt med »de utstötta». Man talar inte samma språk, man har svårt att förstå varandras värderingar. »De utstötta» vill ofta inte ha den hjälp som finns att få, vilket tyder på att hjälpmöjligheterna även om de finns inte är anpassade till behoven.

Socialvården har sedan 1968 arbetat med s. k. uppsökande verksamhet. Men denna verksamhet ställer stora krav på dess personal, som ofta arbetar med knappa resurser. De institutioner där exempelvis hemlösa tas emot har för litet personal och verkar därför sällan rehabiliterande. Man för samman ett stort antal människor, erbjuder mat och en säng men i stort sett inte mer. Det finns få vägar från dessa institutioner till det etablerade samhället. För dessa kategorier bör man av allt att döma i så liten utsträckning som möjligt bygga specialhus utan satsa på insprängda lägenheter.

På senare tid har en del nya försök gjorts. I bl. a. Göteborg har man byggt anläggningar där gästerna får egna rum med god standard och tillgång till viss service liknande den i studentbostäderna för att på så sätt komma bort från kaserntänkandet.

Enligt professor Gunnar Inghe har det skett »små underverk» med alkoholister som tidigare levit i total slum, om man lyckats skaffa dem en människovärdig bostad. »De har varit rädda om den och skyddat den som en juvel de inte velat mista.»

Organisationer av olika slag, i första hand de kristnas, har vid sidan av samhällets socialvård också gjort ett värdefullt arbete bland dessa människor. Sålunda har kristna ungdomsorganisationer och församlingar, Frälsningsarmén, Pingströrelsen m. fl. under många decennier hållit på med exempelvis aktioner vid julen för de hemlösa. Deras exempel följdes i fjol av Alternativ-Jul-aktionen, som utgick från socialistisk-marxistiska

värderingar och erbjöd mat, sovplatser, underhållning, samvaro och politiska debatter. Verksamheten upphörde dock rätt snart, medan de kristna organisationerna och andra ideella föreningar har fortsatt som förut. Punktinsatser av detta slag kan dock bara hjälpa för stunden. Varaktig förbättring för de djupast nedgångna människorna, särskilt alkoholisterna, visar sig endast kunna åstadkommas i en verksamhet där de som hjälper och de som blir hjälpta upplever sig som en enda »in-grupp» inte som »vi» och »de». Detta synes vara ett av resultaten i en undersökning som nyligen utförts i regi av Religionssociologiska institutet i Stockholm på en grupp av 100 alkoholister, vilka beretts vård på fyra olika institutioner, däribland en som drivs av Pingströrelsen och en som drivs av Länkarna.

Enligt denna undersökning synes de som mest effektivt och med långvarig effekt kan hjälpa alkoholister vara Länkarna och därefter Pingströrelsen. Den personlighetsförändring som krävs för att bryta med det tidigare livet och lära nya normer kan av dessa resultat att döma endast försiggå inom en grupp där varje steg mot ett mera välanpassat liv omedelbart uppmuntras och där man känner sig omgiven av personer som är solidariska med en men samtidigt ställer bestämda krav.

Uppenbart är att en verksamhet av denna art ställer helt andra krav på samhällets nykterhetsvård och socialvård över huvud taget än vad man hittills sett sig i stånd att kunna motsvara eller ens satt upp som mål. Det är givetvis inte realistiskt att förutsätta att *alla* slummens invånare som känner sig utstötta av det vanliga samhället skulle kunna komma i åtnjutande av denna starkt personligt präglade »intensivvård». Men man har anledning förmoda att så inte heller behövs. Men givetvis fordras ökad personal. Vid en ökad satsning på de svårare fallen är det enligt vår mening av största vikt att de erfarenheter som gjorts av religiösa och ideella organisationer tas till vara.

De åtgärder och målsättningar vi förordar för att hjälpa samhällets utstötta är alltså främst följande:

1. Olika förebyggande åtgärder för att söka hindra att ett låglöneproletariat över huvud taget uppstår.
2. Snabb hjälp från socialvårdens sida till människor, som kommit i tillfälliga ekonomiska svårigheter. Hjälpen skall syfta till att få dem upp på en normal nivå, inte bara att hålla dem vid liv på slumnivå.
3. En bostadspolitik som gör det möjligt för människor med ovannämnda svårigheter att bo i normal bostadsmiljö, så att risken att hamna eller stanna i förslummade miljöer minskas.
4. Hård satsning på intensiv personlig vård i en mänsklig gemenskap för dem som halkat längst ner, såsom en direkt ersättning för slumkamratskapet.

Frågan om en upprustning och nyinriktning av samhällets socialvård utreds f. n. Vid sidan av samhällets egna vård- och hjälpinsatser bör enligt vår

mening samhälleligt stöd i större utsträckning utgå till ideella och religiösa organisationer som frivilligt söker hjälpa »de utstötta». Dessa organisationer har visat på vägar och metoder som gett goda resultat, som lyft människor ur en slumtillvaro och som ofta om än ibland bara för stunden gett dessa människor möjligheter till en mänsklig gemenskap.

Från socialhuvudtiteln utgår anslag till Bidrag till Länkrörelsen m. m. Departementschefen föreslår en ökning av detta anslag med 550 000 kr. till 2 000 000 kr., vilket är positivt. Medel från anslaget utgår dock endast till länkrörelser, RFHL och en del andra organisationer för stöd och hjälp till läkemedelsmissbrukare. Vi anser att detta är mycket värdefullt. Men med tanke på att även andra ideella eller religiösa organisationer utför ett liknande arbete och med liknande goda resultat under svåra personella och ekonomiska förhållanden bör medel från detta anslag utgå — förutom till länkrörelser och organisationer för hjälp till läkemedelsmissbrukare — även till nu åsyftade organisationer för den del av deras arbete som består av gemenskapsfrämjande gruppverksamhet för socialt handikappade, främst alkohol- och läkemedelsmissbrukare.

Anslaget bör enligt vår mening utgå med 2 500 000 kr., varav 500 000 kr. bör anslås till religiösa och ideella organisationers verksamhet av nyssnämnda art. Dessa medel bör förvaltas av socialstyrelsen, som efter ansökan skall kunna fördela dem till berörda organisationer. Bedömningen bör vara sådan att även nya metoder för dylik verksamhet uppmuntras.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi,

att anslaget Bidrag till Länkrörelsen m. m. uppräknas med ytterligare 500 000 kr. för att möjliggöra stöd åt religiösa och ideella organisationers gemenskapsfrämjande arbete bland socialt handikappade, främst alkohol- och läkemedelsmissbrukare, samt

att motionen överlämnas till socialutredningen för beaktande.

Stockholm den 22 januari 1970

Gunnar Hélen (fp)

Olle Dahlén (fp)

Ruth Hamrin-Thorell (fp)

Eric Peterson (fp)

Stig Stefansson (fp)
